Intézményi hatalom a modern szülészeti kultúrában

A szÃ¼lÃ©srõl az antropolÃ³gus szemÃ©vel

KultÃºrÃ¡nkban szÃ¼lÃ©skor sok mindent tesznek a nõkkel, ami traumatizÃ¡lÃ³ szÃ¡mukra, de nem tÃ¡masztjÃ¡k alÃ¡ kutatÃ¡si eredmÃ©nyek. TÃ¶bbnyire olyan gyakorlatokrÃ³l van szÃ³, amelyeken keresztÃ¼l a hatalommal bÃ-rÃ³ intÃ©zmÃ©ny szabÃ¡lyozza az ott zajlÃ³ esemÃ©nyeket, az egyÃ©neket pedig a kÃ³rhÃ¡zak, a szemÃ©lyzet Ã©s a pÃ¡ciensek esetÃ©ben alÃ¡rendelt Ã©s alÃ¡zatos szerepben tartja. Ezek az eljÃ¡rÃ¡sok nem tekinthetõk tudomÃ¡nyosnak.

Amikor egy nõt felvesznek egy kÃ³rhÃ¡zba, olyan tÃ¡rsas kÃ¶zegben talÃ¡lja magÃ¡t, amely mind az õ, mind a tÃ¶bbi szemÃ©ly viselkedÃ©sÃ©t szabÃ¡lyozza. A kÃ³rhÃ¡zi bÃ¼rokrÃ¡cia biztosÃ-tja a konformitÃ¡st Ã©s az engedelmessÃ©get, a hierarchikus irÃ¡nyÃ-tÃ¡si rendszer pedig bÃ¼nteti a szabÃ¡lyoktÃ³l Ã©s a protokolloktÃ³l valÃ³ eltÃ©rÃ©st, jutalmazza azok megkÃ©rdõjelez nÃ©lkÃ¼li betartÃ¡sÃ¡t. Mindez drÃ¡maian eltÃ©r attÃ³l, ahogyan a szÃ¼lÃ©s rÃ©gen zajlott.

TÃ¶rtÃ©netileg a szÃ¼lÃ©st mindig is a nõ Ã©letÃ©nek jelentõs fordulÃ³pontjakÃ©nt tartottÃ¡k szÃ¡mon, amely megerõsÃ-ti a t kÃ¶tõdÃ©seket a kÃ¶zÃ¶ssÃ©gen belÃ¼li csalÃ¡dok kÃ¶zÃ¶tt. Az asszonyok ilyenkor Ã¶sszejÃ¶ttek, hogy az anya, a baba Ã© kultÃºrÃ¡juk szempontjÃ¡bÃ³l megbeszÃ©ljÃ©k minden egyes szÃ¼lÃ©s jelentÃ©sÃ©t. A gyÃ³gyszerek Ã©s a gyÃ³gyÃ-tÃ¡s tud minden asszony hÃ¡ztartÃ¡sÃ¡ban ismert praktika volt. A szÃ¼lõ nõkrõl vilÃ¡gszerte barÃ¡tnõk Ã©s bÃ¡bÃ¡k gondoskodtak, a szÃ¼lÃ©s helye pedig kizÃ¡rÃ³lagosan nõi felsÃ©gterÃ¼let volt.

A kÃ¶zÃ©pkori EurÃ³pÃ¡ban a vajÃºdÃ¡s kezdetekor az asszony Ã¶sszehÃ-vta â€žnõvÃ©reitâ€•(god-sibs), a fÃ©rfiak pedig elh hÃ¡zat. A nõk (az anyÃ¡t is beleÃ©rtve) erõs italokat fogyasztottak â€“ noha a szÃ¼lÃ©st kockÃ¡zatos dolognak tekintettÃ©k, gyakorta kÃ-sÃ©rte nagyobb vigadalom, mint egy lakomÃ¡t.

A â€˜god-sibâ€™ szÃ³ kÃ©sõbb â€˜gossypâ€™-ra, azaz pletykÃ¡ra vÃ¡ltozott. (Ez nÃ©mi betekintÃ©st adhat abba, vajon hogya a â€žnõvÃ©rekâ€• Ã©rkezÃ©sÃ©t Ã©s a fÃ©rfi fennhatÃ³sÃ¡g lecserÃ©lÃ©sÃ©t az otthonukbanâ€¦) A Szûz MÃ¡ria szÃ¼lÃ©sÃ JÃ¡nos szÃ¼letÃ©sÃ©t Ã¡brÃ¡zolÃ³ sienai Ã©s firenzei festmÃ©nyeken esetenkÃ©nt akÃ¡r hat asszonytÃ¡rsi segÃ-tõt is lÃ¡that italt hoznak a szÃ¼lõ nõnek, valamint fÃ¼rdetik Ã©s bepÃ³lyÃ¡zzÃ¡k az Ãºjszülött. SzÃ¡mos tizenhatodik Ã©s tizenhetedik szÃ¡zadbeli feljegyzÃ©sben leÃ-rjÃ¡k, hogy az asszonyok a mÃ©hÃ¶sszehÃºzÃ³dÃ¡sokat stimulÃ¡lÃ³ Ã©s fÃ¡jdalomenyhÃ-tõ gyÃ³gyÃ-tÃ³ fÃ¼veket Ã©s teÃ¡kat, a vajÃºdÃ³ masszÃ-rozÃ¡sÃ¡ra szolgÃ¡lÃ³ kÃ¼lÃ¶nleges kenõcsÃ¶ket Ã©s balzsamokat, valamint alkoholos italokat Ã©s a szÃ¼lÃ©s utÃ¡n elfogyasztandÃ³ tÃ¡plÃ¡lÃ³ Ã©teleket hoztak. Valaki esetleg elhozta a â€žMÃ Ã¶vetâ€• is â€“ ez Ã¡ltalÃ¡ban egy Ã©lÃ©nkvÃ¶rÃ¶s selyemÃ¶v volt, amelyet az asszony csÃ-põje vagy combja kÃ¶rÃ© csavart Szûz MÃ¡ria spirituÃ¡lis tÃ¡mogatÃ¡sÃ¡val is segÃ-tsÃ©k a szÃ¼lÃ©st. EsetenkÃ©nt a helyi zÃ¡rda is tartott ilyen â€žMÃ¡ria-Ã¶v amelyet ki-kikÃ¶lcsÃ¶nÃ¶ztek a kÃ¶rnyÃ©kbeli szÃ¼lÃ©sekhez, vagy netÃ¡n a csalÃ¡d birtokÃ¡ban volt egy Ã¶v, melyet a nõk tovÃ¡bbadtak egymÃ¡snak.

Ã‰szak-AmerikÃ¡ban a nõk gyakran tÃ¡voli farmokon vagy vidÃ©ki elõörsÃ¶kÃ¶n Ã©ltek, ezÃ©rt komoly erõfeszÃ-tÃ©st kÃ-vÃ barÃ¡tnõk Ã©s rokon asszonyok jelen lehessenek a szÃ¼lÃ©seknÃ©l. A nõk nemritkÃ¡n hosszÃº utat tettek meg, hogy egy-egy szÃ¼lÃ©snÃ©l ott legyenek, Ã©s napokig vagy akÃ¡r hetekig is maradtak. A barÃ¡tnõk Ã©s nõi rokonok mindent eligazÃ-tottak szÃ¼lÃ©s helyszÃ-nÃ©n â€“ mÃ©g akkor is, amikor amÃºgy orvos is jelen volt. Ã•gy az orvos nem mert olyasmit tenni, amivel a megjelent asszonytÃ¡rsi segÃ-tõk nem Ã©rtettek egyet. Akkoriban a fiatal orvosoknak (akik mÃ©g kezdõ szÃ¼lÃ©szek voltak Ã© kevÃ©s gyakorlati tapasztalatuk volt) elõszÃ¶r a sajÃ¡t otthonaikban kellett gondoskodniuk a szÃ¼lõ nõkrõl, ahol komoly tapasztalattal Ã©s a tennivalÃ³krÃ³l igen erõs vÃ©lemÃ©nnyel bÃ-rÃ³ asszonyokat talÃ¡ltak. Egy korabeli orvos beszÃ¡molÃ³ja

szerint egyszerûen lehetetlen volt steril kÃ¶rÃ¼lmÃ©nyeket biztosÃ-tani, â€ža pÃ¡cienst levetkõztetni Ã©s szappannal vagy kefé nekiesni vagy netÃ¡n leborotvÃ¡lniâ€•, mert Ã¶t-hat szomszÃ©dasszony volt jelen (kÃ¶ztÃ¼k talÃ¡n a nõ sajÃ¡t anyja is), akik maguk is mind sokgyermekes csalÃ¡danyÃ¡k voltak. VidÃ©ken a nõbarÃ¡t, nõk Ã¡ltal kÃ-sÃ©rt otthoni szÃ¼lÃ©sek nÃ©mileg mÃ³dosult formÃ¡ban mÃ©g a huszadik szÃ¡zadban is folytatÃ³dtak.

A kizÃ¡rÃ³lag fÃ©rfi orvos segÃ-tsÃ©gÃ©vel zajlÃ³ szÃ¼lÃ©s gyakran veszÃ©lyes volt: akÃ¡r a kÃ³rhÃ¡zakban â€“ ahovÃ¡ nyom nõk mentek, sajÃ¡t testÃ¼kkel biztosÃ-tva klinikai alapanyagot a tanulÃ³ szÃ¼lÃ©szek szÃ¡mÃ¡ra â€“, akÃ¡r a kÃ³rhÃ¡zon kÃ-vÃ szÃ¼lõotthonokban vagy otthon. Leedsben pÃ©ldÃ¡ul 1920 Ã©s 1929 kÃ¶zÃ¶tt a legszegÃ©nyebb kerÃ¼letekben a bÃ¡bÃ¡s szÃ¼lÃ©seknÃ©l a nõk hÃ¡rom ezrelÃ©ke halt meg gyermekszÃ¼lÃ©sben. Ugyanez az adat a kÃ¶zÃ©posztÃ¡lybeli kerÃ¼lete (ahol az orvosok kisÃ©rtÃ©k a szÃ¼lÃ©st) hat ezrelÃ©k volt. A The Lancet Ã-gy Ã-rt ettõl:

A bÃ¡bÃ¡t felkÃ©rõ kÃ¶zÃ©posztÃ¡lybeli nõk arra szÃ¡mÃ-tanak, hogy maguk szÃ¼lnek majd. [â€¦] Az a nõ, aki orvost keres, [â gyakran azzal az elvÃ¡rÃ¡ssal teszi, hogy ha a szÃ¼lÃ©s nem halad a megfelelõ tempÃ³ban, a mestersÃ©ges segÃ-tsÃ©g kÃ© van, Ã©s azonnal elÃ©rhetõ.

A szÃ¼lÃ©s a mÃ¡sodik vilÃ¡ghÃ¡borÃº alatt biztonsÃ¡gosabbÃ¡ vÃ¡lt. Ennek egyik oka az volt, hogy a fÃ©rfiak a frontokon volta Ã-gy a szÃ¼lÃ©svezetÃ©s felelõssÃ©ge Ãºjra a bÃ¡bÃ¡k kezÃ©be kerÃ¼lt â€“ a szÃ¼lÃ©s pedig egy rÃ¶vid, Ã¡tmeneti idõre Ã kÃ¶zpontÃº lett. Amikor a hÃ¡borÃºt kÃ¶vetõen a fÃ©rfiak Ãºjra visszavettÃ©k az irÃ¡nyÃ-tÃ¡st, a szÃ¼lÃ©szek gyakran alig vÃ¡ hogy a szÃ¼lõ nõkÃ¶n Ãºj technolÃ³giÃ¡kat prÃ³bÃ¡lhassanak ki, hogy bemutathassÃ¡k, mi mindenre kÃ©pesek. Noha az alapkÃ©szsÃ©geket orvostanhallgatÃ³kÃ©nt tovÃ¡bbra is bÃ¡bÃ¡ktÃ³l tanultÃ¡k, karrierjÃ¼k elõrehaladÃ¡sÃ¡val mind inkÃ¡bb a rendellenes Ã©s â€žÃ©rdekesâ€• esetekre Ã¶sszpontosÃ-tottak, Ã-gy gyakran soha tÃ¶bbÃ© nem lÃ¡ttak normÃ¡lis vajÃºdÃ¡st szÃ¼lÃ©st. Ez mind a mai napig Ã-gy van.

Noha napjainkban a szÃ¼lÃ©s biztonsÃ¡gosabb, mint valaha, sok nõ szÃ¡mÃ¡ra mÃ©gis lesÃºjtÃ³ tapasztalatot hoz, amelynek emlÃ©ke Ã©letÃ¼k vÃ©gÃ©ig kÃ-sÃ©rti õket. Az anyÃ¡vÃ¡ vÃ¡lÃ¡s kÃ³rhÃ¡zi, technokrata kultÃºrÃ¡ban zajlik, Ã©s gyakran fÃ© megprÃ³bÃ¡ltatÃ¡s lesz belõle. A nõket fizikailag lekÃ¶tÃ¶zik Ã©s pszicholÃ³giai â€žagymosÃ¡stâ€• vÃ©geznek rajtuk, majd kinyilvÃ¡nÃ-tjÃ¡k Ã©s fenntartjÃ¡k felettÃ¼k az orvosi Ã©s technikai rituÃ¡lis hatalmat. Ez mÃ©g akkor is megtÃ¶rtÃ©nik, ha a fÃ¡jdalmat epidurÃ¡lis Ã©rzÃ©stelenÃ-tÃ©ssel uraljÃ¡k, ha kÃ©pek vannak a falon, virÃ¡gos fÃ¼ggÃ¶nyÃ¶k az ablakokon, hinta Ã©s mintÃ¡s takarÃ³ az Ã¡gyon â€“ mÃ©g akkor is, ha a nõket meggyõztÃ©k arrÃ³l, hogy volt vÃ¡lasztÃ¡si lehetõsÃ©gÃ¼k, Ã©s szabadon hozhattak dÃ¶ntÃ©seket. A modern kÃ³rhÃ¡z â€“ nem kevÃ©sbÃ©, mint bÃ¡rmely hagyomÃ¡nyõrzõ tÃ¡rsadalom â€“ n erõlteti a szÃ¼lÃ©si kultÃºrÃ¡t.

Â A szÃ¼lÃ©s intenzÃ-v Ã©s intim Ã©lmÃ©ny. Ennek ellenÃ©re a szÃ¼lÃ©s medikalizÃ¡lt vezetÃ©se nyilvÃ¡nos hellyÃ© teszi szÃ¼lõszobÃ¡t: a nõ nemi szerveit kÃ¶zszemlÃ©re Ã¡llÃ-tjÃ¡k az arra jÃ¡rÃ³ ismeretlen munkatÃ¡rsak elõtt, orvostanhallgatÃ³k nÃ©zik õket, ismeretlenek vizsgÃ¡ljÃ¡k Ã©s Ã©rtÃ©kelik a szÃ¼lÃ©s folyamatÃ¡ban elÃ©rt haladÃ¡sukat, a szÃ¼lÃ©sÃ¼krõl sz dokumentÃ¡ciÃ³t pedig mûszakrÃ³l mûszakra adogatjÃ¡k egymÃ¡snak a teamek. Vadidegen emberek jÃ¶hetnek be a szobÃ¡ba, akik egyszerûen bejelentik, hogy â€žmost megvizsgÃ¡ljÃ¡kâ€•, majd kesztyûs kÃ©zzel a hÃ¼velyÃ©be nyÃºlnak. Ez vezetÃ©si rendszer elbizonytalanÃ-tÃ³, megalÃ¡zÃ³ Ã©s fÃ©lelmet keltõ a nõk szÃ¡mÃ¡ra. Ã•m a gondozÃ¡s felaprÃ³zottsÃ¡ga nemcsak kellemetlen, hanem veszÃ©lyes is: olyan kÃ¶rÃ¼lmÃ©nyeket teremt, ahol az anyÃ¡k kÃ¶nnyebben lesznek zaklatottak, mÃ©htevÃ©kenysÃ©gÃ¼k lanyhul, a szÃ¼lÃ©s pedig lelassul. A vele tÃ¶rtÃ©nõ esemÃ©nyekÃ©rt senki sem vÃ¡ll szemÃ©lyes felelõssÃ©get. A felÃ©je sugÃ¡rzott Ã¼zenetek nem egyÃ©rtelmûek. MegÃ©rtÃ©s helyett csak informÃ¡ciÃ³tÃ¶rec kap. Mindez katasztrofÃ¡lis hatÃ¡sokkal jÃ¡rhat.

Sheila Kitzinger

TovÃ¡bbi rÃ©szletek olvashatÃ³k Sheila Kitzinger magyarul most megjelent kÃ¶nyvÃ©ben, A szÃ¼lÃ©s Ã¡rnyÃ©kÃ¡ban, Katarz
vagy krÃ-zisben.

http://www.szules.hu/index.php?id=1922&cid=31202

http://www.sheilakitzinger.com/